

Překlad tibetského výkladu o smrti, mezistavu a zrození

V této části bude představený překlad standardního tibetského textu vykládajícího okolnosti smrti a narození z pozice vzdělaného mnicha. Jeho autorem je poměrně neznámý učenec Lozang Lhundub (*Go shrī chos rje Blo bzang lhun grub*, 1781–1859, známý také jako *Sgeg pa'i rdo rje*) z tradice *gelug*, tady více ortodoxní tradice. Tento text se nachází v jeho obsáhlém komentáři k tantrě osobního božstva Vadžrabhairavy nazvaném *Pokladnice klenotů tří buddhovských těl*¹²⁸ a prozrazuje dobrého znalce tantrických nauk. Není známo mnoho detailů z jeho života, ale tento text je dodnes široce užívaným komentářem k dané tantrě. Má být ukázkou skutečnosti, že i v naprosto odlišných tradicích tibetského buddhismu se objevují představy, které jsou ústřední i pro *Tibetskou knihu mrtvých*, která vzešla z line *karma kagjü*. Nemusí být naprosto stejné, ale jádro zůstává společné.

Při pojednání o smrti se autor řídí popisy smrti a bytostí mezistavu tak, jak byly nastíněné v textu *Abidharmakóšabháṣja*. K tomu se však přidávají detaily známé z tantrických učení o jasném světle (*od gsal*). Ty se objevují hutně vyjádřené na samotném počátku textu.

Podle těchto představ se zemřelému ukazují znaky pohlcování jednotlivých živlů hrubého materiálního těla. Nejprve z těla odchází prvek země (kosti, tělní tkáně atp.), který se má přesunout do prvku vody za ochabování těla. Prvek vody představuje krev a tělní tekutiny, které z těla odcházejí poté. Projevuje se to vycházením slin, projevy rýmy v nose za vysychání vnitřních částí těla. Prvek vody přechází v prvek ohně. Ten se projevuje tělesným teplem, které se bude projevovat nestálostí tepla jednotlivých částí těla. Prvek ohně přechází v prvek větru, který je obecněji pohybem v těle, ale především dechem. Odcházení prvku větru se projeví sípáním a třesoucími se končetinami.

Poté nastane čas vnitřních vizí, pro které mají tantrické nauky své termíny. Objeví se tzv. „světelná vize“ (*snang ba*), tj. vize jakýchsi přeludných bělavých záblesků, která doprovází spouštění se tzv. „bílé sféry“ (tj. části obdržené z otcova semene). Poté se „červená tekutina“ těla (tj. část obdržená z matčiny krve) začne zvedat vzhůru a může se projevit krvácením z nosu. Vnitřní vize je označena termínem „šíření“ (*mched pa*), čímž se míní „šíření se vize červeností“. Poté přichází tzv. „dosažení blízké“ (*nyer thob*), což znamená blízké dojití nového stavu, v tomto případě smrti projevující se černotou. Během tohoto celého procesu vystává tzv. „jasné světlo smrti“, které je v podstatě vědomím, které odchází do mezistavu. Text naráží na představu, že během smrti v srdeční čakře, v tzv. „kapce“ tvořené „bílou a červenou sférou“ vyvstane „vítr“, který vede „jasné světlo“ (tedy vědomí) pryč z těla. Když nastane temnota, jasné světlo opustilo tělo a s ním i vědomí.

Při vstupování do mezistavu se pak zmíněné vize opakují, ale v opačném pořadí.

128 Celý titul textu zní *Dpal rdo rje 'jigs byed chen po 'i bskyed rdzogs kyi lam zab mo 'i rim pa gnyis kyi rnam bzhags sku gsum nor bu 'i bang mdzod*.

Smrt a mezistav¹²⁹

(Go shrī chos rje Blo bzang lhun grub fol. 94b–97a)

(94) Nyní vysvětlím odpovídající okolnosti toho, jak se objevuje mezistav. Jak již bylo dříve řečeno, během smrti povstávají postupně čtyři znaky [pohlčení prvků] země, vody, ohně a větru i světelné vize, šíření [červenosti] a dosažení blízká [temnota] spolu s [jasným] světlem, tedy těchto osm. Poté nastává mezistav.

Postupně se zdvihá se vítr, který se stává nositelem jasného světla smrti. Ve chvíli, kdy se z onoho jasného světla smrti rozvíří vítr, mysl samotná odchází z červené a bílé sféry středu oblasti srdce ven. To je dáno tím, že jasné světlo smrti je součástí mysli (lhan skyes, je s ní „spoluzrozené“). Bílá sféra oblasti srdce se spouští dolů a vychází ven vrškem pohlaví. Červená sféra stoupá vzhůru a vychází ven nosem. Když jasné světlo smrti zmizí, nastává mezistav. Přitom dochází k obrácenému postupu [než v čase smrti]. Vyvstanou najednou tři znaky obdržení blízké temnoty, dále (95) šíření červenosti a bělosti světelných vizí.

129 Tib.: (94) skabs 'dir mthun yul bar do 'grub lugs bshad pa la/ gong du bshad pa lta' 'chi ba'i gnas skabs kyi sa chu me rlung gi rtags bzhi dang/ snang mched thob gsum 'od gsal dang bcas brgyad rim bzhin shar rjes bar do 'grub lugs ni/ 'chi ba'i 'od gsal gyi bzhon par gyur pa'i rlung gis 'ner len byas shing/ 'chi ba 'od gsal gyi sems gyis lhan cig byed rkyen byas pa la brten nas/ sngar gyi 'chi ba 'od gsal de las rlung g.yos pa'i tshe/ rang sems de nyid snying ga'i khams dkar dmar gyi dbus nas phyir thon/ snying ga'i khams dkar po thur du babs nas rtags kyi rtser phyir 'byung/ khams dmar po gyen du song nas sna sgo nas phyir 'byung/ de'i tshe 'chi ba 'od gsal 'gags pa bar do 'grub pa/ lugs ldog gi nyer thob nag lam 'char ba gsum dus mnyam du 'byung ngo/ de rjes mched (95) pa dmar lam 'char/ de rjes snang ba dkar lam 'char ba sogs so// bar do ba de yang mdzod las/ dbang po kun tshang thogs med rgyu// las kyi rdzu 'phrul shugs dang ldan// zhes gsungs pa lta/ dbang po kun tshang ba/ yan lag nyin lag gcig 'char rdzogs pa/ ri rab sogs la ma thogs par thol byung du 'gro nus pa/ sangs rgyas kyis kyang dgag mi nus pa'i las kyi rdzu 'phrul dang ldan/ gang du skye 'gyur gyi lus kyi dbyibs dang 'dra ba'i yid kyi lus can/ khyad par du 'dzam bu gling gi mir skye ba'i dbang du byas na/ byis pa lo lnga drug lon pa'i bong tshod kyi lus can du 'grub par mdzad las gsungs/ de yang ngan 'gro'i bar do 'grub na mtshan mo mun nag gis khyab pa lta bu'i snang ba dang/ bde 'gro'i bar do 'grub na mtshan mo zla 'od kyis khyab pa lta bu'i snang ba dang/ snam bu dkar po brk-yangs pa lta bu'i snang ba 'byung bar sa'i dngos gzhi las gsungs/ yang dmyal ba'i bar do sdong dum mes tshig pa lta bu/ yi dwags kyi bar do chu lta bu/ dud 'gro'i bar do du ba lta bu/ 'dod khams kyi lha dang mi'i bar do gser lta bu/ gzugs khams kyi bar do dkar po 'byung bar mngal 'jug gi mdo las gsungs/ gzugs med du skye ba la bar do mi 'byung/ gzugs med las 'phos te 'gro ba gzhan du skye ba la bar do 'byung/ ngan 'gro'i bar do spyi bos tshugs nas 'gro/ mi'i bar do thad kar 'gro/ lha'i bar do gyen du 'gro bar sa'i dngos gzhi las gsungs/ tshe tshad ni skye gnas rnyed na zhag bdun gyi mthar yang bar srid 'gags nas skye ba len/ ma rnyed na zhag bdun re la 'chi yang slar bar do' lus 'grub/ bar do ji lta 'gyangs kyang zhag zhe dgu tshun la skye ba zhid nges par len dgos/ skye gnas ma rnyed kyi bar do ji cam 'chi tshul byas kyang bar srid la bsdu'o// srid pa bzhi ni/ 'chi ba dang skye ba gnyis kyi bar do 'byung ba'i srid pa ni bar srid/ skyes nas 'chi ba la mngon du phyogs pa'i bar ni sngon dus kyi srid pa/ 'chis ba 'od gsal nyams su myong ba'i dus ni 'chi srid/ nying mtshams sbyar ma thag pa nas ma bcas bar ni skye srid du byed par gsungs/ yang nying mtshams sbyar ma thag pa'i skad cig dang po skye srid du 'jog par bshad pa yod/ rten ngan pa'i bar do grub zin nas rten bzang por ma bzlog pa dang bzlog par gsungs pa mdzod dang kun btus kyi lugs yin/ 'on kyang bar do'i sems can ni chu nang gi ko ba lta bsgyur sla bar bshad pa'ang yod pas/ snga ma de bsgyur thabs ma byas pa la dgongs sam snyam/ yang spyir btang la bar do ba des rang gi snga ma'i lus rten rnying pa mthong yang de la mi 'jug/ mi 'jug pa'i rgyu mtshan (96) ni/ lus sems kyi 'brel ba ni las kyi stobs kyis chad pas lus snga ma der 'jug 'dod kyi blo mi 'byung ba'i dbang gis mi 'jug par sa'i dngos gzhi las gsung/ 'on kyang dmigs bsal la dus ma yin pa'i 'chi bas shi ba'i rjes kyi bar do ba de rkyen mthu can gyis slar log ste lus rnying pa la 'jug pa'i skabs shig kyang yod par theg chen gyi sde snod 'ga' zhig las gsungs yang bar do ba des tshur rang gi nye 'brel sogs mthong nas tshig ci lab kyang mi tha mal ba lta bu'i mig gis bar do ba de mthong mi nus/ bar do rigs mthun pa dag gis phan tshun gcig gis gcig la mthong nus bar mdzod las gsungs so/ 'yang gong du bshad pa de dag las mir skye ba'i dbang du byas te go rim bzhin du brjod na/ 'di lta' 'chi ba 'od gsal 'gag pa dang dus mnyam du lugs ldog gi nyer thob 'char/ de rjes mched pa/ de rjes snang ba/ de rjes rtog pa rags pa g.yos nas rlung me chu sa'i rtags bzhi sogs yul 'khrul snang sna tshogs la rten nas/ res 'ga' 'jigs skrag dngangs gsum byed pa/ res 'ga' dga' zhing spro ba/ res 'ga' ngo mcchar ba/ res 'ga' yi chad cing skyo

O bytostech mezistavu je řečeno v *Abhidharmě*:¹³⁰ „Je to nepřekonatelný zdroj všech čistých smyslových mocností se silou k zázračným činům.“ Podle tohoto jsou všechny smysly [bytostí mezistavu] čisté a zároveň jsou jejich údy i „malé údy“ (nos, prsty atp.) dokonalé. Jsou v okamžiku schopné bez potíží dojít [vrcholu] hory Méru a podobně. Ani buddhové nemají moci zabránit zázračným činům, kterých jsou schopni.

Tvar jejich „těla mysli“ je podobný tělu, ve kterém se zrodí. V *Abhidharmě* se říká, že když se mají narodit v *Džambudvípě* jako lidé, jejich tělo [mysli] se utvoří ve velikosti pěti či šestiletého dítěte.

Když nastává mezistav budoucích bytostí špatných stavů zrození, vyvstává pronikající temnota noci. Když probíhá mezistav bytostí, které se zrodí ve šťastných stavech, jakoby vyvstávala noc, kterou proniká světlo měsíce. V *Bhúmivastu*¹³¹ je řečeno, že se objeví jakoby natažený bílý pruh látky. Podle *Garbhávrakránti-sútry*¹³² se mezistav těch, kdo směřují do pekel, podobá kmeni stromu spáleného ohněm. Mezistav prétů je podobný vodě. Mezistav zvířat se podobá dýmu. Mezistav božstev světa touhy (sa. *kámadhátu*) a lidí je podobný zlatu a mezistav budoucích bytostí světa tvarů (sa. *rúpadhátu*) vyvstává bílý. Mezistav nenastává pro bytosti, které se mají zrodit ve světě bez tvarů (sa. *arúpadhátu*). Mezistav se jim objeví až poté, co odcházejí ze světa bez tvarů, aby se narodili jinde.

V *Bhúmivastu* je řečeno, že do mezistavu [budoucích bytostí] špatných stavů se odchází tak, že jsou odehnané od temene. Do mezistavu lidí se odchází směrem dopředu a do mezistavu božstev se odchází vzhůru.

Nyní k času, během kterého se tak děje. Pokud [bytost mezistavu] našla své místo zrození, na konci sedmi dní je mezistav ukončený a je přijaté zrození. Pokud není místo zrození nalezené, pro každých sedm dní opět probíhá smrt a znovu se utváří tělo mezistavu. Ať je mezistav prodlužovaný jakkoliv, přeci jen se musí bezpodmínečně přijmout zrození během devětačtyřiceti dní. Ať již proběhne smrt [v mezistavu] do nalezení místa zrození v jakémkoliv počtu, [daná bytost] se vždy znovu usebere ve sféře mezistavu.

Pokud jde o čtyři druhy existence, mezistav je existencí mezi smrtí a zrozením. Existenci procházející mezi zrozením a smrtí je minulá existence. Po dobu zakoušení jasného světla smrti je existence umírání. A říká se, že mezi okamžikem početí a porodem probíhá existence rození se. Také se vysvětluje, že při početí dochází k prvnímu okamžiku vstupu v existenci rození se.

ba sogś chags sdang gi rnam rtog sna cchogs 'byung/ de nas dri dang skye gnas 'tshol ba la rgyug/ de'i tshes gang du skye ba len nges kyi pha ma'i khu khrag gnyis la pho mo gnyis nyal po byed pa bzhi du mthong/ de'i tshes phor skye ba yin na pho la sdang bas 'bral 'dod kyi blo dang/ mo la chags pas 'khyud 'dod kyi snang ba 'byung/ mor skye ba yin na mo la sdang bas 'bral 'dod dang/ pho la chags pas 'khyud 'dod kyi snang ba 'byung/ 'khyud par brtsam pa na de ma thag tu pho mo gnyis mi snang bar pho mcchan mo mcchan gnyis tsam yod par mthong/ de la rang 'dod bzhi ma byung ba la khros na brgyal ba lta bu byung nas 'gag pa la mngon du phyogs pa'i tshes/ sa chu me rlung gi rtags bzhi dang/ snang ba dkar lam/ mched pa dmar lam/ nyer thob nag lam/ 'od gsal nam mkha' gya' dag pa lta bu'i nyams rnams ni sngar gyi 'chi ba'i gnas skabs las yun thung ba zhig 'char/ skabs 'dir 'od gsal 'gags pa dang dus mnyam du bar srid 'gags pa/ mngal du skye srid len pa lugs ldog gi nyer thob 'char bar dus mnyam pa'i tshul du pha ma'i khamś dkar dmar gnyis kyi dbus su rnam shes zhugs/ de nas skye ba'i 'phel rim 'og tu 'chad 'gyur ltar 'byung/ des na bar do'i sa mtshams ni/ 'chi ba 'od gsal gyi mthar shar ba'i lugs ldog gi nyer thob nas skye srid thob kha ma'i 'od gsal gyi bar ro// (97) bar do ba de'i ming gi rnam grangs la/ dri za/ srid pa bar ma/ yid las byung/ srid 'tshol/ dri za'i semś can zhes par gsungs so/.

130 V textu jen „pokladnice“ (tib. *mdzod*, skrt. *kōśa*), je zkráceninou názvu v Tibetu oblíbené *Vasubandhuovy Abhidharmakōśi*, respektive jejího komentáře od stejného autora nazvané *Abhisharmakōśabhāśja*. Pokud se dále v textu objeví název *abhidharma* s velkým počátečním písmenem (*Abhidharma*), míní se tím ona *Vasubandhuova*.

131 *Asangův spis Bhúmivastu*, tib. *Sa'i dngos gzhi*, Tōh. 4035-4037.

132 *Garbhávrakránti-sútra*, tib. *Mngal du 'jug pa'i mdo*, Sútra vstoupení do lůna. Viz KRITZER 2014.

V *nauce Abhidharmy* je řečeno, že po vytvoření bytosti mezistavu pro špatné stavy už není možné ho změnit v nositele stavů dobrých. Podle spisu *Abhidharmasamuččaja*¹³³ ho změnit v nositele dobrého stavu jde. Ovšem vysvětluje se také, že se cítící bytosti mezistavu stanou poddajnými jako ve vodě vyčiněná kůže. A tak myslím, že je to podle prvního a nelze tak učinit.

Obecně, bytosti mezistavu vidí svůj základ starého dřívějšího těla, ale nevstoupí v něj. Důvod, proč do něj nevstupují (96), zmiňuje *Bhūmivastu*. Mocí [minulých] činů se oddělí tělo a mysl (*sems*), a tak v myslí (*blo*) nevytane ani pohytky vstoupit v ono minulé oddělené tělo. A tak tam nevstupují. Avšak v některých mahájánských spisech různých druhů se říká, že se to výjimečně stává, když nenastala smrt ve správný čas. Za přispění magické moci (*mthu*) tak někdy bytosti mezistavu vstupují zpět ve staré tělo. Když se však taková bytost mezistavu vrátí zpět a zahlédne své blízké, ať už říká cokoli, oko běžného člověka nemůže takovou bytost mezistavu zahlédnout. Podle *Abhidharmy* se ale bytosti mezistavu podobného druhu (tj. směřující do stejných sfér zrození) navzájem vidí.

Podle toho, co bylo výše vysvětleno, promluvím po pořádku o tom, jak se postupně člověk rodí. Zároveň s přerušením jasného světla smrti vyvstane obrácený postup [než při smrti]: obdržení blízká [temnota], po něm šíření [červenosti] a po něm světelné vize [bělosti]. Poté se hrubou myslí rozvíří různé znaky čtyř živlů a vyvstanou předměty iluzorních vidin. Chvilí působí strach, tu hrůzu a ustrnutí. Chvilí působí libost a radost. Chvilí působí stud. Chvilí beznadějí a zoufalství. Podobně se objevují i různé myšlenkové vzněty touhy a hněvu.

Poté se vydá hledat vůni a místo zrození. V onu chvíli, když si je jistý semenem otce a krví matky coby místem, ve kterém se zrodí, zahlédne muže a ženu při pohlavním aktu. Pokud se zrodí jako muž, během této chvíle je jeho mysl k muži hněvivě odmítavá a k ženě toužebná a žádající milostného objetí. Jestliže se narodí jako žena, objeví se hněvivě odmítání ženy a touha a žádost milostného objetí k muži.

Když dojde k vykonání aktu, v tom okamžiku se mu muž a žena neukazují, ale vidí jen mužské a ženské pohlaví. Ve chvíli, kdy dochází ke skutečnému ukončení [mezistavu], nestane se tomu podle jeho vlastní vůle, ale jakoby hněvem ztratil vědomí. Prožívá to, co během smrti, ale kratší dobu. V těch chvílích se ztratí jasné světlo a zároveň s ním i mezistav. Přijetí stavu rození se děje podle obráceného pořádku [světelné vize bělosti, šíření červenosti] až po obdržení blízkou [temnotu] a zároveň s tím se ve středu dvou sfér – bílé mužské a červené ženské – usazuje vědomí. Další posloupnost postupu rození se objevuje tak, jak je to zaznamenáno níže.

Nyní k tomu, jaké jsou hranice mezistavu. Je to mezi koncem jasného světla smrti až po jasné světlo matky po obráceném postupu „blízkého obdržení“ zkraje „existence rození“. (97) Pokud jde o výčet jmen pro bytosti mezistavu, říká se jim jedlík vůně (*gandharva*), existující mezi něčím, vzniklý z myslí, hledající existenci, cítící bytost požívající vůně.

133 V textu jen *kun btus*, skrt. *samuččaja*, autorem je Asanga, Tōh. 4049.

Zrození¹³⁴

(fol. 100a–102b)

(100) Nyní ke způsobu přijetí zrození. Tak, jak bylo dříve vysvětleno, jasné světlo smrti mezistavu zmizí, vyvstane „obdržení blízka [temnota, šíření červenosti a světelné vize bělosti] obráceného pořadí. Vědomí bytosti mezistavu se usadí do lůna mezi otcovo sperma a matčinu krev a když jsou tu spolu tyto tři (tj. sperma, krev a vědomí), je to počátkem rození. Při takovém rození je tři vhodných okolností třeba a tři špatné nesmějí nastat.

Tři potřebné okolnosti jsou: Lůno matky musí být schopné nést [dítě] a musí být zbavené nemocí, které je ohrožují. [Matka] musí menstruovat. Bytost mezistavu musí být v blízkosti matky. Když se setkají toužící otec a matka, je přítom třeba všech těchto tří věcí.

- 134 Tib.: (100) skye srid len cchul ni/ gong du bshad pa ltar bar srid kyi 'chi ba 'od gsal 'gag pa/ lugs ldog gi nyer thob 'char ba/ mngal du pha ma'i khu khrag gi dbus su bar srid pa'i rnam shes zhugs pa gsum dus mnyam pa'i tshul du skye ba len pa ni skye ba'i thog ma yin la/ de ltar skye ba len pa la/ chos gsum tshang dgos pa dang/ nyes pa gsum dang bral dgos shing/ chos gsum ni/ ma ni mngal khur 'thob pa la gnod pa'i nad med cing/ zla mtshan dang ldan pa dang/ bar srid pas ma de la nye bar 'khor ba dang/ pha ma gnyis chags shing 'phrad pa ste chos gsum tshang dgos/ nyes pa gsum dang bral tshul ni/ pha ma gnyis kyi khu khrag snga phyir babs pa'i skyon nam dus mnyam du babs kyang rul ba'i skyon dang bral ba/ ma'i mngal ni grog ma'i sked pa lta bu'am/ rnga mong gi kha lta bu'am/ nas 'bru lta bu'i skyon dang bral ba/ bar srid pa des pho mo gnyis de nyid rang gi pha mar 'gyur ba'i las ma bsags pa dang/ pho mo de gnyis kyi kyang bar srid pa de rang gi bur 'gyur ba'i las ma bsags pa'i skyon dang bral ba ste gsum mo/ /de ltar chos gsum tshang zhing nyes pa gsum dang bral ba'i skabs su pho mo gnyis nyal po byed tshel/ bar srid pa de gong du bshad pa ltar skye gnas la khros pa'i rkyen gyis shi nas rlung sems mngal du zhugs te skye srid len pa'o/ /de yang rnam shes gang (101) nas 'jug pa'i sgo ni/ pha ma gang rung gi spyi bo nas 'jug pa man snye dang rnam gzhag rim pa'i lugs/ pha'i kha nas 'jug pa rgyud rdor 'phreng dang sdom 'byung dang phyag chen theg le'i lugs mngal sgo nas 'jug pa mngon pa'i lugs te sgo gsum bshad/ de dag las mkhas pa mang po'i bshed pa ni/ pha'i kha'am spyi bo nas 'jug tshul mang du bshad pas/ pho mo gnyis snyoms 'jug gi tshel kha'am spyi bo nas rnam shes zhugs te pha'i rtsa bdun khri nyis stong gi nang nas babs pa'i byang chub kyi sems dang lhan cig tu ma'i mngal du slebs/ de dang dus mnyam du mi'i kham dmar po yang mar babs te kham dkar dmar gnyis phrad mtsham su rnam shes gnas pa'o/ /de nas rnam shes las srog rlung g.yos pas khu khrag gnyis 'dres shing 'phel ba'o/ /'phel rim ni/ rnam gzhag rim pa'i lugs ltar na/ kham dkar po'i 'phel rim la/ mer mer po/ ltar ltar po/ gor gor po/ 'khrang 'gyur/ rkang lag 'gyus pa lnga dang/ dmar po'i 'phel rim ni/ zhu ba dmar po/ gong bu/ 'khrang 'gyur/ yang dag par 'dres pa lnga'o/ /de jang mer mer po dang zhu ba gnyis kyi tshel mngal gyi sems can gyi lus de spris ma ltar phyi cung zad ska yang nang shin tu sla ba'o/ /ltar ltar po dang dmar po gnyis kyi tshel phyi nang gnyis ka zho ltar cung zad ska bar gyur pa'o/ /gor gor po dang gong bu gnyis kyi tshel shar gyur kyang mnan mi bzod pa lta bur gyur/ 'khrang 'gyur gnyis kyi tshel shar gyur zhing cung zad mnan bzod pa lta bur gyur/ yan lag gyus pa dang yang dag par 'dres pa gnyis kyi tshel yan lag lnga'i 'bur po dod pa'o/ /de yang rim gyis 'phel bas zhag bdun phrag so lnga'i bar du phung kham skye mched yan lag nying lag rnam dang skra dang sen mo sogs lus dang/ ngag smra'i gnas lce rkan dang/ yid shes yul la 'jug pa'i dran pa rnam rdzogs so/ /de yang bu pho yin na ma'i rgyab la kha phyogs te dku g.yas la pho ba'i 'og long ka'i steng du dang/ bu mo yin na ma'i mdun ngos su kha phyogs te dku g.yon la gnas pa'o/ /yang mtshe mar skye na rnam shes tha dad pa gnyis zhugs rjes rlung g.yos te khu khrag gnyis 'dres pa cha gnyis su byas te sngar ltar so sor 'phel nas dku g.yas g.yon gnyis la gnas pa dang/ ma ning yin na dku g.yas g.yon gnyis la ltos pa'i dbus su gnas par 'tsho ba rig pa'i gzhung las bshad/ bzhugs ltabs ni rkang lag bskums te srid lag gnyis sna'i bu gar bcug cing/ lag pa gnyis kyi kha bkab ste gnas par yang bshad/ yang las kyi dbang gis ma'i mngal du dud 'gro'i lus len dgos pa lta bu yin na/ rnam shes zhugs nas khu khrag 'dres rjes rlung g.yos pa'i rkyen gyis (102) khu khrag gi dbyibs sbrul byi la sogs gang gi lus len dgos kyi dbyibs du bcos par bshad/ de ltar ma'i mngal na gnas pa'i skabs su mas zas pa'i zas bcud kyi dwangs ma'i nus pa ni mngal bu'i lte ba'i bu ga nas zhugs te gsos shing lus rgyas par byed pa'o/ /mngal du gnas pa'i skabs der mas zas skom ha cang tsha ba bsten na lus la me ma mur blugs pa ltar tsha bas gzir ba'i sdug bsngal 'byung/ zas skom ha cang grang ba bsten na 'khyags rom gyi nang du tshud pa ltar grang bas nyen pa'i sdug bsngal 'byung/ khur lci ba khur na ri bos mnan pa lta bu dang/ mchongs pa dang rgyug pa lta bu'i tshel g.yang du ltung ba lta bu dang/ 'dod long spyad tshel brag gnyis kyi bar du 'tshir ba lta bu sogs sdug bsngal sna cchogs myong ba'o/ /spyir btang la mngal gyi sems can ma'i mngal du zhag bdun phrag so brgyad kyi bar du gnas par bshad pa las/ bdun phrag

Tři okolnosti, které nesmějí nastat: Nesmí být vada ve spouštění se otcova semene a matčiny krve nebo nesmějí být zkažené v případě, že se obě spouští. Matčino lůno nesmí být podobné mravenčímu pasu, podobné velbloudí tlamě či zrnu ječmene,¹³⁵ musí být bez takových vad. Nesmí se stát, že by ona bytost mezistavu nenahromadila takové skutky, aby se tento muž a žena mohli stát jeho otcem a matkou. Nesmí být ani takové vady, že tento muž a žena nenahromadili skutky [potřebné pro to, aby] se tato bytost mezistavu stala jejich dítětem. To jsou tři vady, kterých nesmí být.

Pokud tedy jsou všechny tři potřebné věci a není oněch tří nežádoucích, během toho, co muž a žena spolu leží, jak bylo už dříve objasněné, ona bytost mezistavu za hněvivých okolností „umírá“, v lůno [matky] se usadí vítr s myslí a dojde k přijetí existence rození.

Nyní o místě, kterým (101) vstupuje vědomí. Podle systému Klasu instrukcí a Výkladu stupňů¹³⁶ vstupuje buďto otcovým nebo matčíným temenem. Podle systémů Vadžramála-tantry,¹³⁷ Čakrasamvara-tantry¹³⁸ a Mahámudrátilaky¹³⁹ vstupuje otcovými ústy. Podle systému Abhidharmy vstupuje lůnem. To jsou tedy tři místa, jimiž se to vysvětluje. Podle nich to mnoho učenců vysvětluje tak, že vstupuje otcovými ústy či temenem. Během styku muže a ženy se tedy přes ústa či temeno usadí vědomí do otcových 72 000 cév a spolu se spouštějící se otcovou „myslí probuzení“ (tj. semenem) vstoupí do matčína lůna. Zároveň s tím se spouští dolů matčína „červená sféra“ (tj. krev) a vědomí se usadí mezi otcovu bílou sféru a matčínu červenou sféru poté, co se setkaly. Poté se z vědomí zvíří vítr života¹⁴⁰ a tím se mísí semeno a krev a dále se vyvíjejí.

so lnga'i bar du mngal du phung kham skye mched rdzogs/ bdun phrag so drug pa la phyir 'byung 'dod kyi blo skye/ bdun phrag so bdun pa la mngal gnas la dri mi zhim pa dang mi gtsang ba'i snang ba 'byung/ bdun phrag so brgyad pa la las kyi rlung gis mgo thur du kha phyogs shing rkang lag brkyangs te phyir btsa' bar bshad/ yang lugs gcig ltar na/ zhag bdun phrag so brgyad das pa'i rjes su/ las kyi rlung gis mgo thur du kha phyogs te zhag bzhi lon tshe phyir btsa' bar bshad/ de ltar mngal du zla ba dgu'am/ zla ba bcu ngo mthong tsam du gnas pa ni spyir btang phal che ba'i dbang du byas/ kha cig ni zla ba brgyad dang bdun dang drug gi bar gnas pa'ang yod/ la la ni ma bu gnyis ka'i las ngan gyis lo mang por mngal du gnas pa yod par yang bshad/ mngal sgo nas phyir btsa' ba'i tshe 'jur mig nas drangs pa'am/ ba glang gi pags pa dmar bshus byas pa la sha sbrang gis sos btap pa ltar sdug bsngal drag po myong bzhin phyir btsa'o/ /de'i tshе brtse ba'i sems kyis chu dro 'jam kyis bkruš kyang khro chu khol ma blugs pa lta bu'i sdug bsngal dang/ lag pa 'jam pos blangs kyang khraš byi'u 'khyer ba lta bu dang/ 'jam pa'i gos su bzhag kyang tsher dong du bcug pa lta bu'i sdug bsngal drag po 'byung/ de nas rim bzhin byis pa/ gzhon nu/ dar ma/ rgan po rnamš 'byung ngo/.

- 135 Toto zmiňuje *Garbhāvakrānti-sūtra*, tib. *Mngal du 'jug pa'i mdo*, *Sūtra vstoupení do lůna*. Viz KRITZER 2014, str. 42. Mravenčí pas znamená, že je děloha uprostřed zúžená. Velbloudí tlama znamená, že okraj lůna je povolený. Nejasný význam je spojený se „zrnem ječmene“. Pro některé komentátory to znamená, že je lůno tímto zrnem zablokované. Jiní hovoří o tom, že je takového tvaru.
- 136 Oba jsou texty sepsanými Congkhapou (1357-1419), *Klas instrukcí (Man snye)* je celým názvem *Man ngag snye ma'i zin bris* (sebrané spisy: svazek tha, 20 fol.) a *Výklad stupňů* je *Gsang 'dus rnam gzhag rim pa'i rnam bshad (Výklad jednotlivých stupňů tantry Guhjasamádži, sebrané spisy, svazek čha, 81 fol.)*.
- 137 *Vadžramálatantra*, Tōh. 445.
- 138 Sa. *Śrī-mahāsamvarōdajatantra-rāḍa nāma, Dpal bde mchog sdom pa 'bjung ba zhes bya ba'i rgyud kyi rgyal po chen po*, Derge Kangjur, rgyud 373, 99 fol.
- 139 Skrt. *Mahāmudrātilaka*, celým názvem v tibetštině *Phyag rgya chen po thig le zhes bya ba'i rnal 'byor ma chen mo'i rgyud kyi rgyal po'i mnga bdag*, Derge Kangjur, rgjūd 420, 33 fol.
- 140 „Vitr života“ (*srog rlung*) či „vitr život držící“ (*srog 'dzin*) je jedním z pěti hlavních „větrů“ v těle. Dalšími čtyřmi jsou „pohybující se vzhůru“ (*gyen rgyu*), „vyrovnávající“ (*mnyam gnas*), „očisťující směrem dolů“ (*thur sel*) a „pronikající“ (*khyab byed*). Větry se dělí i v jiné skupiny podle jiných kritérií rozdělení. Vitr je živlem a představuje především pohyb v těle.

K etapám vývoje. Podle systému Výkladu stupňů je pět etap vývoje bílé sféry: třaslavý, protáhlý, zakulacený, zpevněný a vyčnívajících nohou a rukou.¹⁴¹ Pět etap vývoje červené sféry je: rozplynutá, červená, zakulacená hromádka, zpevněná a úplně smíšená.¹⁴² Během etapy třaslavý a rozplynutá je tělo citící bytosti lůna podobné krému, vně je trochu hustší, ale uvnitř je velmi řídký. Během etapy protáhlý i červená poněkud zhoustli uvnitř i vně a jsou tedy podobní jogurtu. Během etap zakulacený a zakulacená hromádka se stanou masitými, avšak při stlačení nekladou odpor. Během etap zpevněný i zpevněná se stanou masitými a při stlačení kladou trochu odpor. Během etap vystávajících rukou a nohou i úplně smíšená vyvstaly na místě pěti údů výčnělky.

A tak se postupně vyvíjí a do pětatřiceti týdnů [se vytvoří] osobnostní složky, části tvořené živly, smyslové orgány, údy i malé údy (nos, prsty atp.), vlasy, nehty a další části těla. Zároveň se objeví jazyk, patro a mysl vědomí¹⁴³ a pozornost vstupující v předměty je vyvinutá.

Když jde o chlapce, je tváří obrácený směrem k zádům matky a je na pravé straně dělohy, jeho spodní část tělíčka je nad střevy. Jestliže je to děvčátko, je tváří obrácené k přední straně matky a je usazeno na levé straně dělohy. Jestliže se mají narodit dvojčata, jejich vědomí spočívá odděleně. Poté, co se vítr rozvíří a semeno i krev se smísí, rozdělí se na dvě části a poté se vyvíjejí podobně tomu, jak to již bylo objasněno, a spočívají na pravé a levé straně dělohy. Jestliže je oboupohlavní, je podle vysvětlení základních spisů lékařské nauky na pravé i levé straně dělohy, spočívá uprostřed blízko pupku.

Ke způsobu, jakým je usazen. Nohy i ruce jsou skrčené a prsty obou rukou strká do nosních dírek. Vysvětluje se také, že si oběma rukama zakrývá tvář. Když je podobně mocí skutků způsobené, aby v lůně matky přijal tělo zvířat, vysvětluje se to tak, že poté, co se [do lůna] usadí vědomí, smísí se semeno a krev a když se větrem rozvíří, (102) vytváří se tvar holého hada a dalších podle toho, jaké tělo má přijmout.¹⁴⁴

Během toho, co je usazen v lůně matky, matka vytváří tekutinu s vlastnostmi jemné šťávy a ať je dítě kdekoli v lůně, je pupkem vyživované, a tak se jeho tělo vyvíjí. Když během pobytu v matčině lůně vydává potrava a pití [matky] horkost, [dítě je] sužované a trápené horkem, jako by na ně někdo sypal rozpálený popel. Jestliže matčina potrava a pití vzbuzuje veliký chlad, objevuje se utrpení nebezpečného chladu, jakoby byl dítě bylo vsazeno do ledovce. Když [matka] nese těžký náklad, jakoby dítě tlačila hora. Když skáká či běží, jakoby dítě padalo do propasti. Když si matka „užívá smyslnosti“, jakoby dítě bylo drčené mezi dvěma skalami. Dítě zakouší takováto nejrůznější utrpení.

Vysvětluje se, že běžně bývá dítě v matčině lůně po osmatřiceti týdnech. Po pětatřiceti týdnech jsou základní části tvořené živly, osobnostní složky i smyslové orgány dokončené. Ve třicátém

141 Tib. *mer mer po* (sa. *arbuda*), *ltar ltar po* (sa. *péši*), *gor gor po* (sa. *ghana*), *'khrang 'gyur*, *rkang lag 'gyus pa*. První fáze je hned po početí, druhá ve třetím týdnu po početí, třetí ve čtvrtém a poslední pátá v pátém týdnu, čtvrtá tedy mezi čtvrtým a pátým týdnem. Několik sanskrtských názvů je podle *Garbhāvakraṅti-sūtry*, ale nemusí vždy odpovídat. Pokouším se dané termíny překládat, protože pro tibetského čtenáře evokují podobu embrya.

142 Tib. *zhu ba*, *dmar po*, *gong bu*, *'khrang 'gyur*, *yang dag par 'dres pa*. Není běžné, aby texty hovořily zvlášť o vývoji „červené sféry“. V textu to není nikde explicitně řečeno, ale vývoj bílé sféry se zdá popisovat chlapce, zatímco červená sféra se týká děvčete.

143 Tib. *yid shes*. Na základě okolností mého vlastního já se mocí smyslů jevy stávají „vlastním předmětem“ (tj. předmětem v mé mysli) a jsou tak pozorovatelné. Je to vědomím (uvědomováním si) mysli držící nějaký předmět.

144 Tj. zvířata se rodí podobným způsobem, ale utvářejí se v lůně do své podoby.

šestém týdnu se rodí v mysli dítěte touha vyjít ven. Ve třicátém sedmém týdnu se prostředí v lůně ukazuje smrdutým a nečistým. Vysvětluje se, že se ve třicátém osmém týdnu působením větru obrátí hlava tváří směrem dolů, natáhne ruce i nohy a je porozený ven. Ale podle jednoho systému se to vysvětluje tak, že po třicátém osmém týdnu se hlava působením větru obrátí tváří směrem dolů, to trvá čtyři dny a teprve pak je porozený ven. Podle tohoto se obecně většinou předpokládá, že je v lůně devět měsíců či trochu do desátého měsíce. Někdy však je v lůně do osmého, sedmého i šestého měsíce. Vysvětluje se, že někdy také vinou špatných skutků matky a dítěte v lůně po mnoho let.

Když při porodu dítě vychází ven, táhnou ho kleštěmi. Dítě při porodu zakouší utrpení, jakoby ho štípl ovád poté, co mu byla čerstvě stažena kůže. Tehdy ho s milující myslí jemně omývají teplou vodou, ale je to pro něj utrpení, jakoby na něj vylili roztavený kov. Když ho berou jemnými rukama, je to jakoby děcko unášel jestřáb. A když ho položí do jemné látky, silně trpí, jakoby ho vložili do trnitého keře.¹⁴⁵ A potom je postupně děckem, mladíkem, dospělým a starcem.

145 Toto jsou formulace z *Abhidharmakóšabháṣja*. V buddhistických textech je narození představované v souladu s naukou buddhismu jako plné utrpení.